

Christoph Plass

A menekülteknek otthont nyújtó zenekarok

Sok olyan, ma már történelminek számító zenekar létezik, amelyeket menekültek alapítottak, nem ritkán a megélhetésükért folyó küzdelem részeként. Ezeknek az együtteseknek a kezdeti szárnycsapásai rámutatnak arra, milyen erővel képesek az emberek belevetni magukat az új haza keresésébe, és mindeközben milyen kockázatokat hajlandók magukra vállalni.

„Az otthonom ott van, ahol a szüleimmel lakom” – írta egy kislány a kihelyezett jegyzetpapírok egyikére. Az ő véleménye is fellemerült arra a falra, amely annak kérdésével szembesíti a látogatókat, mit is jelent számukra az otthon, a haza fogalma. A Hofban található Bayerisches Vogtland Múzeum „Menekülés, üldöztetés és integráció” című tárlata 400 kiállítási tárgy és számos ötlet segítségével próbál képet alkotni arról, mi az, amire minden embernek szüksége van, de mégsem lehet mindenkinek osztályrésze. Különleges zenekarok történeteinek elmesélésével bemutatja, hogy a zene nem csupán átvitt értelemben jelenthet segítséget a hovatartozás megtalálásában, hanem sok ember számára arra is lehetőséget adhat, hogy új hazára találjanak.

A Philharmonica Hungarica például az 1956-os forradalmat követően menekülni kényszerült magyar zenészek számára jelentett menedéket. A menekültek kezdetben Baden bei Wien-be érkeztek, majd később áttelepültek a ruhr-vidéki Marlba, ahol nemcsak európai hírnévre tettek szert, hanem együttműködésük eredményeként új hazára is leltek. A Szovjetunió megszűnését követően megingott otlétük jogalapja, gyengült az összetartás, és a zenekar felbomlott; talán éppen azért, mert már nem volt közös feladatuk. A zenekar azonban több mint ötven évig otthont biztosított közel száz zenész számára.

Hasonlóan kezdődött a történet a frankföldi Hofban is. A nagyvezér lelket számláló városba a II. világháború után kétmillió háborús menekült érkezett. Akiknek nem maradt hely a város előtt kialakított menekülttáborban, azokat a hofiak otthonaiban szállásolták el. A menekültek közül tizenötezen maradtak, települtek le a városban, alapítottak családot, vállalkozást és egyesületet. A város és az itt lakók élete ma teljesen más lenne, ha az otthonukból elűzött emberek nem hozták volna magukkal tehetségüket, tudásukat és elkötelezett munkájukat. Éppen ezért a helyiek egészen másként tekintenek a mai me-

nekülthullámokra és menedéket kérő emberekre, mint az ország más régióiban élők. Ők ennek köszönhetik saját zenekarukat, amely évtizedek óta a régió egyik kulturális bástyája, pedig a zenészek annak idején, amikor elkezdték első közös próbáikat, még büntetésre is számíthattak ezért.

1945 nyarán az amerikaiak megszállták a várost, és a németeknek gyülekezési tilalmat rendeltek el. „Az első próbákat tehát titokban kellett megtartanunk a ‚Zur Linde’ vendéglő kiszobájában” – írja le Inka Strampfl a zenekar krónikájában. Tíz zenész – többnyire a Szudéta-vidékről érkezett menekültek, valamint a város korábbi, a háború miatt 1941-ben feloszlott zenekarának tagjai – egy új együttes alapításával próbálták megelőzni a munkanélküliséget és visszahozni a kultúrát a városba. A lakosság titokban segítette munkájukat: az egyik gyártulajdonos hamarosan jobb próbatermet bocsátott rendelkezésükre (amelyet a zenekar a mai napig, immár felújított állapotban zeneiskolaként használ), a helyi gimnázium egyik zenetanára pedig külön próbákat tett számukra lehetővé. Szigorú titoktartás mellett a zenészek rendszeresen találkoztak az iskola aulájában is, hogy meghallgassák a begyakorolandó művek hanglemefelvételeit.

Később azután a lényegében véve illegális zenekar a nyilvánosság elé is kimerészkedett. A zenészek nyilvános hangversenypróbára hívták meg a város előljáróit. A meghívottak listáján szerepelt a kulturális kérdésekre felelős amerikai tiszt neve is, akit az elmondások alapján annyira felvillanyozott az előadás, hogy ott helyben feloldotta a zenészek gyülekezési tilalmát. A megszállók e kegyes tettének köszönhetően a zenekar már 1945 őszén – négy hónappal tényleges engedélyének kézhezvétele előtt – megtarthatta első nyilvános hangversenyét az akkori városi színházban. És noha az együttes az elkövetkező években számos átalakuláson és átszerveződésen esett át, azon a napon, 1942. szeptember 12-én megszületett a

Hofi Szimfonikusok zenekara, amely ma egy tucat országból érkezett mintegy száz zenésznek biztosít „otthont”.

A zenési hivatás tehát több mint egy állás, amely segít idegen földön saját lábra állni. És ha már a hivatásának él, inkább választ magának olyan helyet, ahol van miért dolgoznia. Ez gyakran eredményezi azt, hogy az úton lévő hamar letelepedik, és ha teheti, többnyire marad is, hiszen idővel beilleszkedik az új helyen, amely otthonává, akár második otthonává válik, olyanná, amelyről egy életen át álmódott, mint például Izraelben.

Amikor 1948 után a zsidóság a világ minden részéről Izraelbe akart eljutni, abba az országba, amelyet a saját állam ígéretével hoztak létre számukra, a kultúra is virágzásnak indult. Az Izraeli Filharmonikus Zenekar koncertjeire 1950-ben 40 ezer bérletet adtak el, a zenészeknek minden hangversenyt tizenkétszer kellett megismételniük. Sokan közülük még azelőtt érkeztek, hogy államuk hivatalosan megalakult volna. A veszedelem közeledtét látva a náci Németországból, Kelet-Európából és Oroszországból menekültek ide. A zenekar, amely annak idején a kulturális és társadalmi hídfő szerepét töltötte be számukra a még idegen országban, ahol saját hazát kellett kialakítaniuk, 1936 óta áll fenn, és az országra jellemző színes és gazdag zenei élet közepette azóta is a legfőbb mércének számít.

A ma Izraelben működő 17 zenekar zenészei nem a fizetésükből fognak meggazdagodni. Az Izraeli Kamarazenekar tagjai közel ezer eurót keresnek egy hónapban, míg létfenntartási költségeik legalább olyan magasak, mint Németországban – árulta el Christiane Yehudin Peterseim, a zenekar fuvolistája. Ezek a zenekarok azonban kapcsolódási pontot biztosítanak a világ összes tájáról érkező zsidók számára saját kultúrájukhoz és társadalmukhoz, amire máskülönben talán nem lenne ilyen könnyen lehetőségük. És ehhez nem is kell az alternatív életmódot kínáló Netanya kibuczenekart választani, hiszen a zenészek is csak teljesen normális életre vágyanak.

Ezen a vágyon, valamint szoros kapcsolaton alapul a Bambergi Szimfonikusok zenekara is. A II. világháborút követően a bambergieknek csak pár hónappal többre volt szükségük ahhoz, hogy saját zenekaruk megtarthassa első hangversenyét, mint a tö-

lük 90 kilométernyire fekvő Hof városának. 1946 márciusában a „Bamberger Tonkünstlerorchester” elnevezésű zenekar óriási lelkesedést váltott ki mind a hallgatóság, mind a kritikusok körében. A sajtó úgy vélte, a városnak mindenképp meg kell tartania ezt a „nagyvárosi színvonalú zenekart”. A városvezetés is eszerint határozott, és a zenekar egy teljesen váratlan emberi tényező hozzájárulásával sikertörténetet írt.

Három évvel a zenekar alapítását követően érkezett a zenekarhoz Joseph Keilberth karmester, aki korábban a berlini és a drezdai állami operánál dolgozott, illetve a Német Filharmonikus Zenekart dirigálta Prágában. A bambergi zenekar soraiban legnagyobb meglepetésére prágai kollégái nagy részét látta viszont, akik frankföldi zenésztársaikkal összeolvadva alkották a zenekart. „Ami a viszontlátás hatására a szívekben megmozdult, az mind-mind zenévé változott” – jegyezte fel naplójába Keilberth 1946-ban első közös koncertjükéről. „Ez a magasztos óra teljesen magával ragadta a Bambergi Szimfonikusokat.” És a helyi adottságokkal ki

egészülő prágai hagyományok egészen 18 évvel később bekövetkezett haláláig megtartozták Bambergben végzett munkásságát. Mindig is lesznek azonban olyan emberek, akik egy új hazában sem képesek elszakadni múltjuktól. „Nincs olyan hely, ahol otthon érezném magam” – jelentette ki Hellmutz Karasek irodalomkritikus három éve a Hofi Múzeum „Menekülés, üldöztetés és integráció” című tárlatának megnyitóján. Sajat biográfiájának a Menekülésben címet adta. Tizenegy évesen mindenét elveszítve, éppen csak az életét mentve menekült meg a Vörös Hadsereg elől. Nem véletlen tehát, hogy azóta is az élet újrakezdésének és újraértelmezésének kérdésköre foglalkoztatja a haza és a nyelv vonatkozásában. Traumatikus élmény volt számára, mint sokan mások számára is, hogy az üldözöttekre – akkor és ma is – idegenként, betolakodóként, másokra ráakaszkodóként és oda nem tartozóként tekintenek. Az egyetlen, ami véleménye szerint segítséget jelenthet, az a párbeszéd.

A zenekar tehát nem csupán zenei szempontból, hanem szociokulturális tekintet-

ben is összefoghatja az embereket. A zenekar ideális esetben a különböző nézetek, megközelítési módok és vélemények gyűjtőegyeke kellene legyen, amely mindezek kibontakozásának teret is biztosít. A zenekar így baráti és családias közeggé válhat, egy olyan intézménnyé, amely nemcsak kollektív szerződések és próbatervek mentén, hanem emberi szinten is működik. Ehhez pedig szükség van a munkatársak nyitottságára, illetve egy kevés mozgástérre a munkaügyi szabályozások terén. De legalábbis fel kell ismernünk azt a sok kis közös nevezőt, amelyek mindig is meglesznek az emberek között, függetlenül attól, honnan jönnek. Ilyen például a zene iránti szeretetük, a tehetségük, az, hogy lelkesednek a szép hangzásért, és ezért dolgoznak. A boldogságot kutatók azt mondják, hogy a zenei rendezvények során átél, megragadó élmények a valóságban az emberek közös boldogságának pillanatai – ez is elvezethet ahhoz, hogy „otthon” érezzük magunkat.

*Christoph Plass (Das Orchester 2015/4)
Köszönjük a közlés jogát!*

Zenekart alapítottak a szír menekültek

Bár szerteszóródtak Európában, a Damaszkuszi Zeneakadémiáról mindannyian ismerik egymást. Első koncertjüket szeptember 22-én a németországi Brémában adják.

A ZUGLÓI FILHARMÓNIA

próbajátékot hirdet

BASSZUS HARSONA kiegészítő állásra

A próbajáték ideje: 2015. szeptember 28.–október 2. között.
A szakmai önéletrajz alapján kiválasztott jelentkezőket tájékoztatjuk a pontos időpontról.

A próbajáték helye: 1145 Budapest, Columbus u. 11.

A próbajáték anyaga:
Alexander Lebedev: Concerto in One Movement for Bass Trombone

Zenekari részletek / állások:

- Wagner: A Walkűrök lovaglása
- Wagner: Lohengrin – 3. felv. előjáték
- Mozart: Varázsfuvola – Sarastro F-Dur ária
- Schumann: III. Szimfónia (részlet)
- Haydn: Teremtés
- Rossini: Tell Vilmos – Nyitány
- Rossini: A Tolvaj szarka – Nyitány
- Bartók: A csodálatos mandarin

Zenekari részletek: A zenekari állások kottái átvehetők a Zuglói Filharmonia titkárságán minden hétköznap 8.00–16.00 között. A próbajátékon zongorakísérettől a Zuglói Filharmonia nem biztosít.

Jelentkezés módja: szakmai önéletrajzzal
– személyesen, minden hétköznap 8.00–16.00 óra között
– az info@zugloifilharmonia.hu e-mail címen
– 1145 Budapest, Columbus u. 11. postacímen (Karisztl Szabolcs rendezvény-szervezőnek címezve)

Jelentkezési határidő: 2015. szeptember 25.

Sikeres próbajáték esetén a kiválasztott jelentkezővel a Zuglói Filharmonia nem főállású munkaviszonyt, hanem kiegészítő, a felek megállapodásának megfelelő jogviszonyt létesít. Az erre vonatkozó részletekről a sikeres próbajátékot követően nyújtunk tájékoztatást.

2015. szeptember 1.

Záborszky Kálmán
művészeti vezető

A ZUGLÓI FILHARMÓNIA

próbajátékot hirdet

KÜRT (MÉLY ÉS MAGAS) – státuszra

A próbajáték ideje: 2015. szeptember 28.–október 2. között.
A szakmai önéletrajz alapján kiválasztott jelentkezőknek küldünk meghívást, feltüntetve a pontos időpontot.

A próbajáték helye: 1145 Budapest, Columbus u. 11.

A próbajáték anyaga:
• W. A. Mozart: Kürtverseny No. 3. 1. tétel kadenciával, vagy
• R. Strauss: Kürtverseny No. 1. 1. tétel

Zenekari részletek:

- L. v. Beethoven: III. szimfónia
- L. v. Beethoven: VII. szimfónia
- L. v. Beethoven: IX. szimfónia
- L. v. Beethoven: Fidelio, nyitány
- J. Bhrams: II. zongoraverseny
- A. Dvořák: Új világ szimfónia
- R. Strauss: Till Eulenspiegel vidám csínyjei
- R. Strauss: Hósi élet
- G. Mahler: I. szimfónia
- D. Sosztakovics: V. szimfónia

A zenekari állások kottái átvehetők a Zuglói Filharmonia titkárságán minden hétköznap 8.00–16.00 között. A próbajátékon zongorakísérettől a Zuglói Filharmonia nem biztosít.

Jelentkezés módja: szakmai önéletrajzzal
– az info@zugloifilharmonia.hu e-mail címen
– személyesen, minden hétköznap 8.00–16.00 óra között a titkárságon
– 1145 Budapest, Columbus u. 11. postacímen (Karisztl Szabolcs rendezvény-szervezőnek címezve)

Jelentkezési határidő: 2015. szeptember 25.

Sikeres próbajátékot kívánunk!

2015. szeptember 1.

Záborszky Kálmán
művészeti vezető